

*Dit boek draag ik op aan allen die ons voorgingen op de weg van
spoken word, aan alle verhalenvertellers en luidruchtige dichters
die de schrijvers in dit boek stem en inspiratie hebben gegeven.*

*We are the rhythm, we are the words,
we are the language. We're the flavor,
we are the spices, we represent all of
the attitudes and all of the generating
life force. We give vibration to this land.*

INHOUD

Voorwoord	008	Babs Gons	108
<i>Babs Gons</i>		Toni Morrison	112
		Amsterdam	115
Akwasi	016	Hoe velen van ons	122
Dit is alles	020	Precies goed	125
Sorry dat ik zwart ben	023		
Jasper Albinus	026	Smita James	128
Ik ga naar Indonesië en neem mee	030	Sonnet 30, Shakespeare	131
		Was je maar	133
Siham Amghar	034	Dag Vrede	136
Game-over	037	Broei	139
Van jouw shirt	039		
Gershwin Bonevacia	042	Elten Kiene	142
Passagier	046	twee minuten...	146
Schaakmat	050	HIPHOP	150
Sandy Bosmans	054	Onias Landveld	154
Ik herinner me feestjes	058	Zichtbaar, onzichtbaar	159
		Omdat je vreemdging	161
Dean Bowen	060	Rozienna Salihu	164
Wij bouwden dit huis uit zand en rook	063	Obroni, Obroni!	168
Ik ben geboren Arowak	066	Mijn meisjes	172
		Kruispunt	178
Sjaan Flikweert	070	Justin Samgar	182
navelbaden	073	PoetryPusher	186
glasscherven in een gelukskoekje	075		
vruchtbaarheid	077	Jörgen Gario 'UNOM'	190
kaap	081	Mi ta perdona	193
		Dave	197
Juan-Carlos Goilo	084	Rap	199
Mi na kras taja	088		
Heb ik het recht van spreken.	092	Naomi Veldwijk	202
		Geachte meneer Veldwijk,	206
Neusa Gomes	096	Vrije zwarte vrouw	211
Een	099		
Om te worden	101	Gino van Weenen	214
Druppels	103	Bloemen van piepschuim	217
Ongeliefd	105	Black or White	219

WOORD

Door **Babs Gons**

10 september 1999, de Knitting Factory in New York City

Ik sta vooraan bij het podium om mijn grote held, dichter en zanger Gil Scott-Heron, te zien optreden. In het voorprogramma staat Carl Hancock Rux, een spoken word-artiest en zanger. Ik heb nog nooit van hem gehoord, maar de gepassioneerde manier waarop hij vertelt, zijn diepe stem, zijn zangerige manier van spreken, de verhalen die hij vertelt, zijn hele performance betovert me. Zozeer zelfs dat het concert van mijn grote held daarna ietwat tegenvalt, maar dat kan ook komen doordat hij nogal oud een vermoeid oogt. Een paar dagen later, elders in New York, zie ik Carl Hancock Rux weer optreden, en met hem nog een aantal andere spoken word-artiesten. Weer een paar dagen later beland ik in het Nuyorican Poets Cafe, de huiskamer van de New Yorkse spoken word-scene, leer ik later. En daar nodigt iemand me uit voor een andere spoken word-avond, en vervolgens voor nog een, en nog een. Ik weet werkelijk niet wat me overkomt. Alsof ik opeens begrijp wat ik jarenlang heb gezocht. Ik zie jonge mensen, mensen met allerlei verschillende achtergronden, mensen zoals ik, verhalen vertellen die herkenbaar zijn, verhalen vertellen met hun hart, met ritme, met soul, met hun hele lichaam, de woorden vlammen uit hun mond, ze hebben vuur in de ogen. Poëzie van de straat, passievolle poëzie, poesia falada, poetry for the people, verhalen van het volk, door en voor het volk... spoken word! Gedurende mijn verblijf van twee maanden in deze stad wentel ik me in deze levende poëzie, met open mond, hart en armen ga ik volledig kopje-onder in spoken word.

Ik keer terug naar Nederland met een droom. Ik ga op zoek naar plekken waar spoken word wordt bedreven. Sporadisch kom ik wat tegen, hier een optreden, daar een open mic, soms een enkele spoken word-dichter op een festival, maar niet in dezelfde mate, met dezelfde vibe, niet met dezelfde passie, die ik in New York City ervoer.

En zodra ik de kans krijg om zelf een avond te organiseren, stamp ik met twee vrienden in no time een avond uit de grond, genaamd Palabras, in de toenmalige Kalenderpanden aan het

Entrepotdok. Het loopt goed, ik zet de avonden nog een paar keer voort en ik ontdek hoeveel mensen, net als ik, op zoek zijn naar spoken word-avonden. Hoeveel schrijvende performers het podium op willen, hun verhalen willen vertellen. Hoeveel mensen er zijn die willen luisteren, want niet alleen het podium, ook de zaal loopt vol. Binnen een paar maanden verhuist Palabras naar Paradiso, waar het programma nog ruim zeven jaar lang vrijwel maandelijks doorloopt. De bescheiden droom van weleer wordt steeds groter. Ik droom ervan dat spoken word Amsterdam en de rest van Nederland zal veroveren, of ten minste een mooie plek zal gaan innemen in ons culturele landschap. In Rotterdam wordt tegelijkertijd met Palabras het programma CrimeJazz geboren. Gezamenlijk halen we Amerikaanse en Britse spoken word-artiesten naar Nederland. Elke maand zie ik weer nieuwe gezichten boven aan de trappen van Paradiso verschijnen. Schuchter lopen ze de bovenzaal binnen, benieuwd naar dat spoken word, waar ze wel iets over gehoord hebben maar nog niet echt een beeld van hebben. En iedere keer hoor ik aan het einde van de avond verzuchten: poëzie is helemaal niet stoffig! In Amerika wordt spoken word in die jaren steeds populairder, de ambassadeurs van de generatie spoken word-artiesten die vanaf de jaren negentig de scene domineren, mensen als Saul Williams, Ursula Rucker, Jessica Care Moore en Sharrif Simmons, krijgen internationale carrières, publiceren boeken, spelen in films, maken theater en komen op televisie. Bij HBO verschijnt de serie Def Poetry Jam, gehost door Mos Def, waarin de beste spoken word-artiesten voorbijkomen. Maar wat is het nou precies, dat spoken word?

Spoken word – Een korte geschiedenis

Kort gezegd: de voordracht van een zelfgeschreven tekst, waarbij de voordracht verheven wordt tot kunst. Spoken word is de kunst om de woorden van het papier te halen en ze tot leven te brengen. Spoken word is bam, in your face. Direct, verstaanbaar, gericht op het publiek, op de toehoorders. Spoken word gaat verder dan traditionele voordrachtpoëzie in die zin dat het vaak een ware show betreft, waar niet alleen tekst, maar ook ritme, tempo, mimiek, bewegingen, intonatie en de interactie met het publiek een rol in spelen.

De kunst van het gesproken woord bestaat al eeuwen, al sinds lang voordat mensen besloten woorden aan het papier toe te vertrouwen, nog voordat er überhaupt papier bestond. In vroegere tijden werd deze orale traditie gebruikt om informatie en verhalen door te geven. Elke cultuur had zijn eigen dichters, lofzangers of troubadours; denk aan de Keltische barden, de West-Afrikaanse griotten en djeli's, de Japanse Kojiki-dichters en andere verhalenvertellers die over de gebeurtenissen, het nieuws, de intriges, de poëzie, de verlangens en het wel en het wee van het leven verhaalden.

Je zou deze mensen de eerste woordkunstenaars kunnen noemen, maar als we het hebben over spoken word-poëzie zoals we die vandaag de dag tegenkomen in de grote steden, moeten we terug naar de vorige eeuw. Om preciezer te zijn, naar de jazz poetry van de jaren

twintig. Een aantal Engelstalige dichters, zoals Ezra Pound, T.S. Eliot en e.e. cummings, begon zich te onttrekken aan de heersende conventies van ritme en stijl, en experimenteerde met het samenvoegen van poëzie en jazz. Een belangrijke rol speelt ook de Harlem Renaissance, de artistieke en intellectuele beweging van Afro-Amerikaanse kunstenaars en schrijvers die in de jaren dertig in Harlem, New York ontstond. Schrijvers als Langston Hughes en Gwendolyn Brooks, die ook door de blues en door spirituals werden geïnspireerd, inspireren op hun beurt de modernere spoken word-artiesten en rappers, met name door hun gebruik van metaforen, alliteratie, ritme en woordspeling.

Niet minder belangrijk zijn de Beat Poets van de jaren vijftig geweest, waar schrijvers zoals Allen Ginsberg en Diana di Prima zich met hun werk voornamelijk tegen de sociale gevestigde orde en literaire tradities keerden. De naam, Beat Poetry, sloeg op de sterk ritmische poëzie die zij voordroegen. Ook de Civil Rights Movement heeft invloed gehad op spoken word. Toespraken zoals die heel bekende van Martin Luther King, 'I Have a Dream', hebben de manier van voordracht geïnspireerd.

De Last Poets is een groep dichters, vaak genoemd als de godfathers van spoken word en hiphop, die voortkwam uit deze Amerikaanse Burgerrechtenbeweging. Op de beat van een drum uitten ze eind jaren zestig hun sociale en politieke ongenoegen in de straten van New York. Samen met andere dichters, zoals Amiri Baraka en de eerder genoemde Gil Scott-Heron, zijn ze verantwoordelijk voor de popularisering van het genre. De maatschappelijke en politieke onvrede en de onvrede over rassenongelijkheid zijn veelvoorkomende thema's, die tevens de drijfveer zijn van de hiphop die opkomt in de jaren zeventig.

Ook in Nederland gebeurt veel in die tijd. In 1966 organiseert Simon Vinkenoog, geïnspireerd door de Beat Poets, Poëzie in Carré, waar vijfentwintig dichters optreden, onder wie Jules Deelder, die zijn podiumdebuut maakt, en Johnny van Doorn alias Johnny the Selfkicker, die door zijn bewogen optreden die avond nationale bekendheid krijgt. Het programma markeert een verandering in het literaire landschap en is een belangrijk moment voor de podiumpoëzie in de twintigste eeuw. Daarna volgen festivals als Nacht van de Poëzie en Poetry International en zien we steeds meer Nederlandse dichters die hun werk laten leven op het podium en het voordragen tot een kunst verheffen.

In de jaren tachtig ontstaat in Chicago de poetry slam, die uitgroeit tot een grote mondiale beweging. Overal ter wereld gaan horden jonge schrijvende performers competities aan. Programma's op televisie en op YouTube, zoals Def Poetry Jam, Button Poetry en Brave New Voices, hebben ervoor gezorgd dat het genre nog verder groeide en dat spoken word niet alleen live kan worden gevolgd, maar ook in de huiskamer. We kunnen nu gerust spreken van een grote globale beweging; van India tot Brazilië, van Angola tot Noorwegen, overal kom je eenzelfde spoken word-beweging tegen als die we nu ook hier in onze grote Nederlandse steden kennen.

Bovenstaande geschiedenis is er slechts één, want spoken word komt van alle kanten en heeft zich langs duizenden wegen ontwikkeld. Voor de een was Homerus de eerste spoken word-

dichter, voor de ander zijn het de (groot)ouders die op lange zomeravonden aan de kinderen uit de buurt verhalen vertelden over vroeger en het leven, en er een ware performance van maakten. Of wat dacht je van de dub poetry uit Jamaica, spoken word over een reggaeritme, die in de jaren zeventig populair is gemaakt door artiesten als Linton Kwesi Johnson? Het werk van Shakespeare? Beowulf?

Een hoognodige kunstvorm

Spoken word-poëzie is een hoognodige kunstvorm. Essentieel voor het behoud en de viering van alle aspecten van het mens-zijn; een manier om de wereld te bezien en een rechtstreekse en krachtige manier om je stem te laten horen. En zoals ik altijd zeg: wil je weten hoe het gaat met de wereld, leg dan je oor te luisteren op een spoken word-bijeenkomst. Dan weet je wat er leeft.

Al die jaren dat ik met spoken word heb gewerkt, in buurthuizen, op scholen, met kinderen, pubers, mensen met een migratieachtergrond, gepensioneerden met veel vrije tijd, jongeren in azc's, masterclasses op dure schrijfinstituten, hebben me geleerd dat deze kunstvorm een zeer toegankelijke vorm van literatuur is. Waar mensen die de taal niet (helemaal) goed beheersen, dyslectisch zijn, of anderszins een schijnbare taalachterstand hebben zich onzeker of onwelkom kunnen voelen in de klassieke literatuur, het idee hebben: 'o, dat is niet voor mij', geloof ik graag dat de deur van de spoken word-poëzie voor iedereen openstaat. Dat je ook welkom bent als je je soms vergist in de lidwoorden omdat je pas op je twaalfde naar Nederland bent gekomen. Dat je jouw verhaal mag vertellen ondanks je dyslexie. Dat je jouw 'taal' mag gebruiken, de taal van jouw wereld, jouw belevingswereld. En dan komen er soms zinnen uit in het Papiaments, een van de andere talen van het Nederlandse grondgebied. Of woorden die (nog) niet in het woordenboek zijn opgenomen. Wat wel een voorwaarde is, en misschien is dat wel de enige, is dat je met je hart schrijft, met je hart vertelt.

Spoken word hier en nu

Nog even terug naar die droom, die droom om spoken word in Nederland groot te maken. Om ervoor te zorgen dat elk zichzelf respecterend festival een hoekje, of beter gezegd een zaal inricht, speciaal voor de hedendaagse troubadours. Dat het leven ook hier wordt bezongen door deze moderne griotten.

In 2007 wordt de Poetry Circle Nowhere (PCN) opgericht, een talentontwikkelingstraject bij Nowhere, een jongerenproductiehuis in Amsterdam-Oost, dat in een aantal jaar uitgroeit tot een opleidingsplek met afdelingen in meerdere grote Nederlandse steden. Een paar jaar later komt er een aantal platforms bij, zoals Woorden Worden Zinnen en Mensen Zeggen Dingen, die ervoor zorgen dat er een nog steeds groeiend aantal podia bij komen.

En nu, anno 2019, kunnen we spoken word niet meer wegdenken uit het Nederlandse culturele landschap. Maar inmiddels gaat het verder dan culturele aangelegenheden en festivals: we vinden spoken word terug in reclames, bedrijven gebruiken spoken word om hun filosofie onder woorden te brengen, symposia en debatten worden ingeleid door spoken word-artiesten, ze lopen rond in musea om collecties tot leven te laten komen. Ze worden de scholen binnengehaald, de azc's, daklozenopvangen, gevangenissen. Ze worden uitgenodigd door schrijfopleidingen als workshopmasters en docenten. En, ze zijn zelfs stadsdichters!

Van podium naar papier

De magie van een spoken word-avond, van een live performance, hoe krijg je die op papier? Want eigenlijk 'had je erbij moeten zijn', natuurlijk. Je moet alle spoken word-dichters op deze pagina's in levenden lijve zien optreden. Je moet ze bijna aan kunnen raken, hun ogen vol vuur tijdens hun passievolle pleidooi. De sfeer in de ruimte kunnen voelen. De warme intimiteit van een spoken word-avond ervaren.

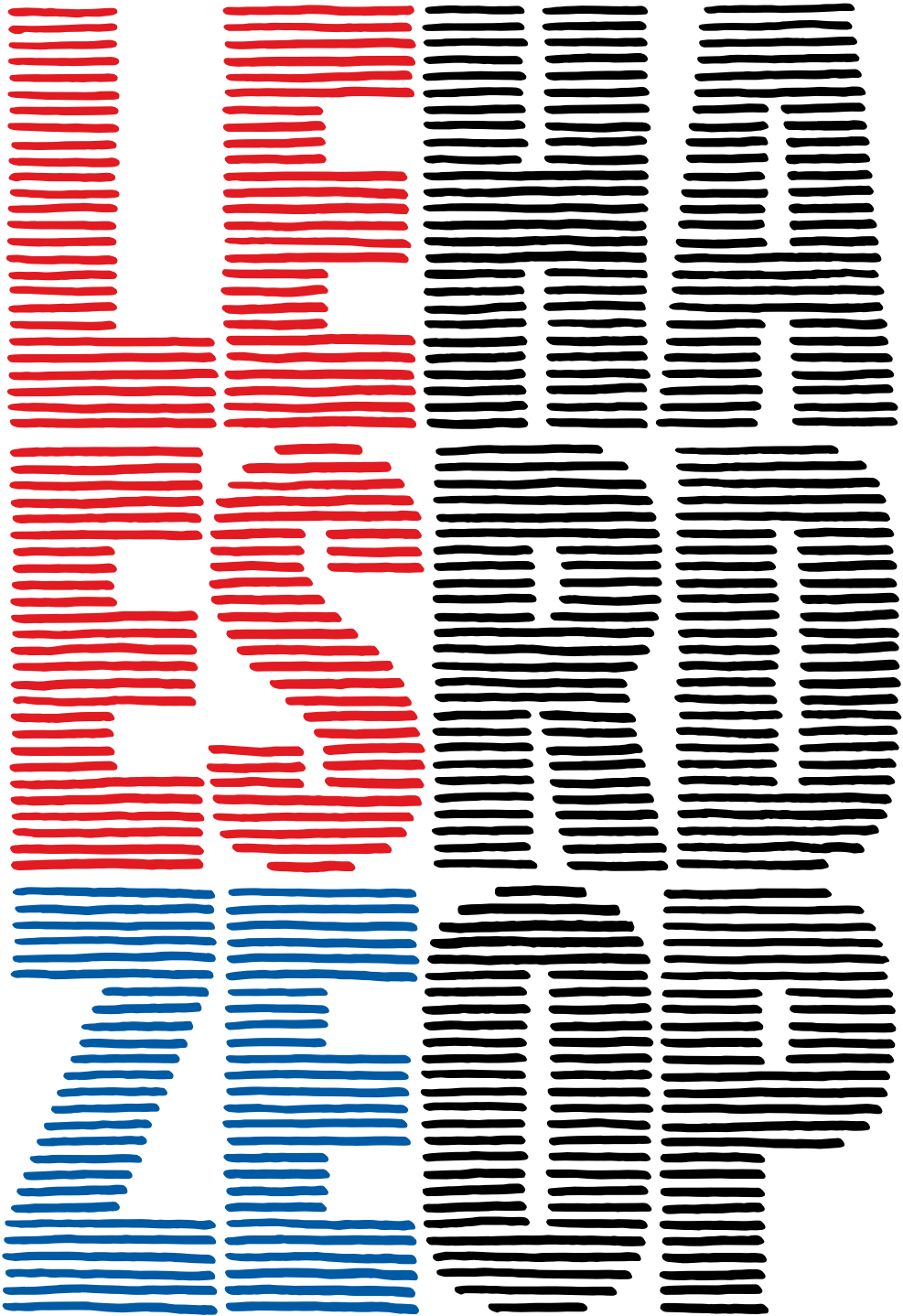
Deze performers krijgen regelmatig na afloop van hun optreden de vraag: 'Waar kunnen we jouw werk nog een keer nalezen?' Want dat is wat er gebeurt: als je iets moois vindt, wil je het mee naar huis nemen. En ik heb vele mensen beteuterd bij de merchandisebalie of de boekenstand zien staan omdat ze er niet tussen lagen, de spoken word-dichters.

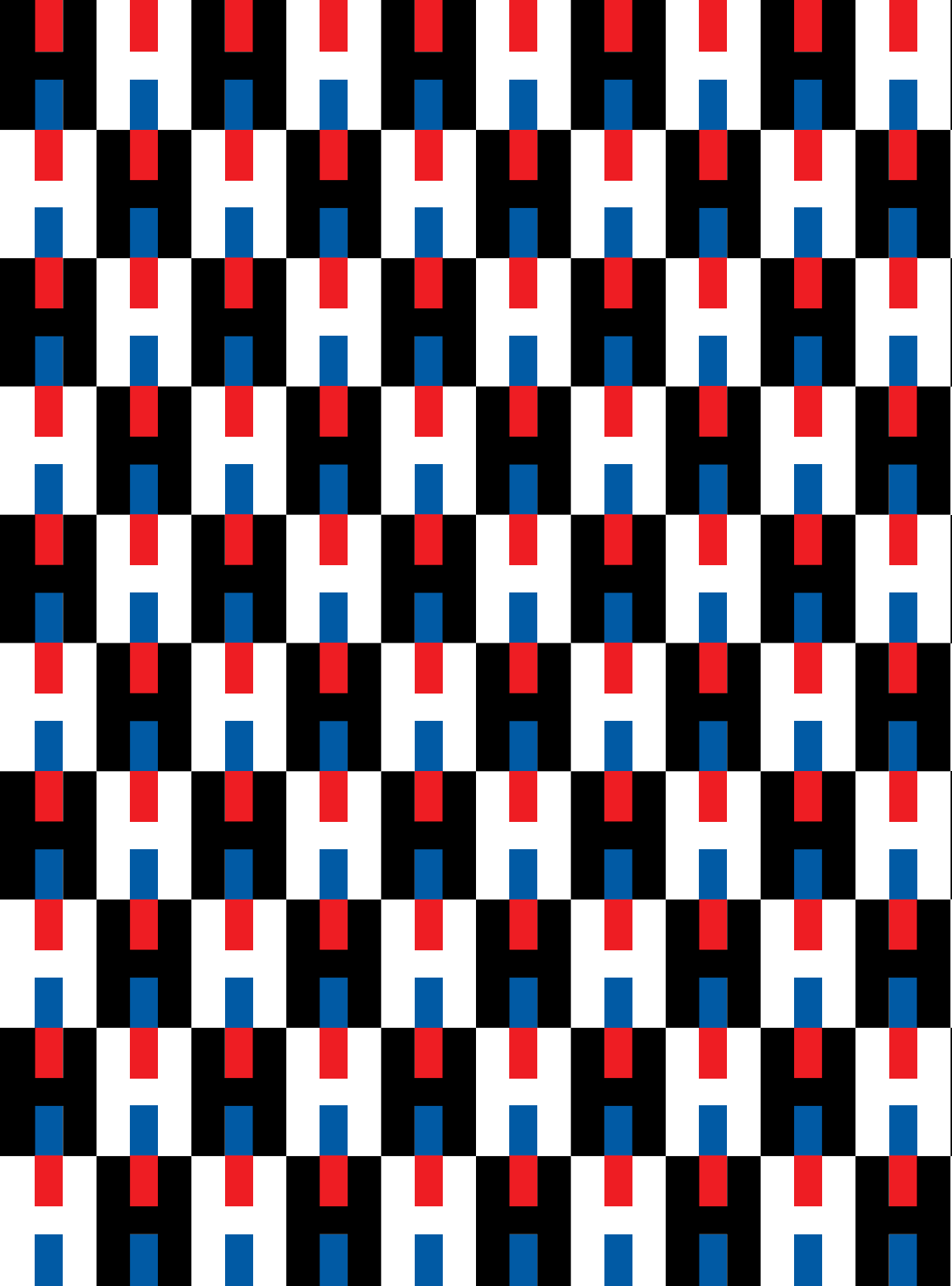
De spoken word-scene op dit moment, daar mogen we heel trots op zijn. Een steeds groter wordende groep van begaafde en begeesterde spoken word-dichters bevolkt momenteel de podia. Lang niet iedereen past in dit boek, en nog belangrijker: een heleboel prachtige podiumteksten laten zich niet op papier dwingen. Die moeten vooral spreken en vlammen op het podium.

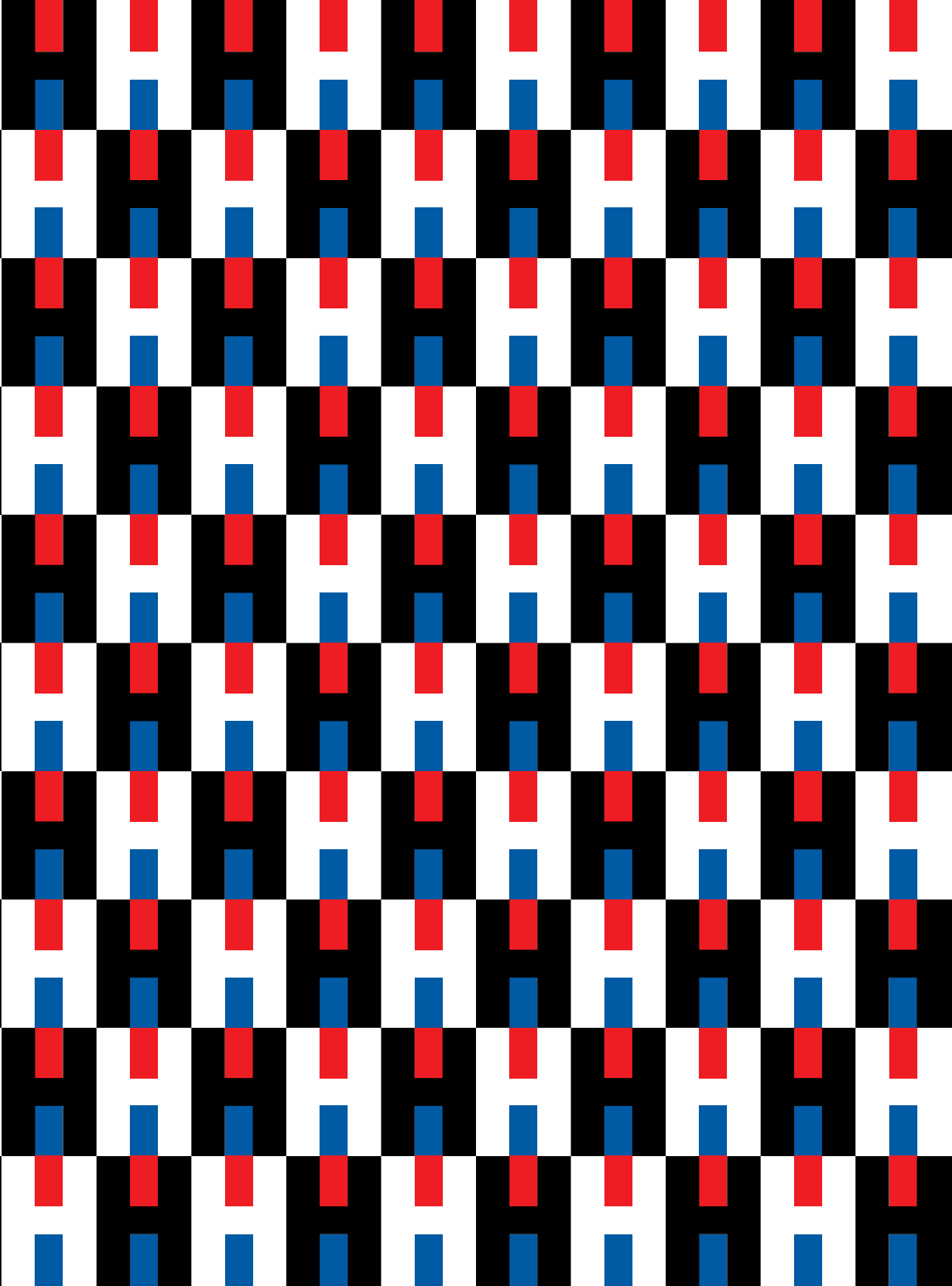
In dit boek staan achttien spoken word-artiesten die allemaal, stuk voor stuk, regelmatig in binnen- én buitenland optreden. Sommige doen dit al meer dan een decennium, andere zijn nog niet zo lang bezig maar dragen de belofte in zich van groot talent. Een aantal van deze artiesten heeft ook hard mee getimmerd aan de wieg en de weg van spoken word en zorgt ervoor dat het speelveld almaar groter en groter wordt. Maak kennis met deze achttien spoken word-dichters. Misschien heb je ze al een keer meegemaakt op een podium, misschien is dit jouw eerste kennismaking. Hoe dan ook, een tip: Lees ze hardop!

Amsterdam 2019

Beeld: Jay Sunsmith

Akwasi

Akwasi (1988) is een veelzijdige verhalenverteller. Of hij dat nu doet in een rap, gedicht of televisieprogramma: hij wil inspireren, fascineren en prikkelen. Je zou hem kunnen kennen van de rapformatie Zwart Licht, van zijn verschijning als tafelheer bij *De Wereld Draait Door* of als platenbaas van zijn eigen label Neerlands Dope. Daarnaast is hij ook acteur en maakte hij het kindermeditatieprogramma *ReChill*. In 2018 verscheen zijn eerste dichtbundel *Laten we het er maar niet over hebben*, bij Ambos Anthos uitgevers.

akwasi.net | facebook.com/AkwasiZwartLicht | twitter.com/Antonkarel | instagram.com/antonkarel